

Cămașa femeiască din zona Codru

Cea mai importantă și caracteristică piesă a portului, în structura costumului popular femeiesc, este cămașa.

Cămașa este o piesă de bază a portului popular românesc tradițional, păstrează în multe zone etnografice, chiar și azi, elemente de veche tradiție, prezintă pe întinsul zonelor etnografice o deosebită unitate de structură în marea ei varietate ornamentală, zonală, respectă principii de ordonare a acestora, general valabile, concentrează cele mai multe elemente artistice de împodobire, marchează pregnant, în special prin decorul său, diferența de vârstă, ocazii, stare socială etc. și determină compoziția ornamentală a costumului, restul pieselor asociindu-se cu cămașa cu care trebuie în mod imperios să se acorde ca epocă, vârstă, ornamentală și cromatică.

Cămașa portului femeiesc din zona Codrului apare, sub aspect cronologic, sub două forme: „spăcel cu guler și gură”, care reprezintă tipul cunoscut astăzi, ca cel mai vechi și „spăcel cu spate” o formă mai recentă a cămășii femeiești. Ambele tipuri de cămașă, sunt confecționate din pânză țesută în casă, în lățime de cca 50 cm (11-12 „jirebi”) croite fiind în foi drepte. Răscroitura în talie rotundă apare numai la gura cămășii de tip mai recent. De la talie în jos se poartă poalele „pindileu” croite separat de cămașă.

Spăcelul cu guler și gură

Spăcelul reprezintă tipul vechi de cămașă, care se confecționează separat de poale, lungimea acestuia depășind puțin talia femeii. Prin croială această cămașă se încadrează în tipologia costumului din zonele de vest ale țării unde cămașa, deși încrețită în jurul gâtului, are mâneca prinsă la umăr. Se croiește în 2 foi de pânză, unite în față, (având lungimea de 25-30 cm înspre talie).

La gât cămașa este încrețită. În vederea acestei încrețituri se adună o mare parte din lărgimea foilor la mijlocul feței și a spatelui în felul următor: se măsoară de la marginea exterioară a pânzei pe linia

umărului 15 cm, spre gât, din acest punct se taie o linie oblică pe foile din față spre gura cămășii, coborând cu 5 cm în mijlocul feței. Remarcăm că această linie oblică „costișă” o tăiem numai pe foile din față, la spate linia rămâne dreaptă, fără a fi răscoită.

Mâneca se compune din 1 ½ foi de pânză. Sus mâneca încrețită, este prinsă de umărul cămășii. Jos mâneca, de asemenea încrețită, este susținută de o manșetă dreaptă cu fentă „pumnășei cu gură” lată de cca 10 cm încheiată cu nasturi „bumbi”. Foile pânzei se unesc la mijlocul feței, și a spatelui și la subraț. Cămașa având patru cusături de unire, este numită local „cămașă cu patru cosăle”. La subraț se introduce „puiu de spăcel” sau „toldașul” un pătrățel de cca 8-10 cm prin care se lărgeste cămașa.

Gulerul drept, lat de cca 3 cm. (se croiește în lățime dublă, o lățime constituind dosul gulerului) cuprinde gâtul, susținând crețurile cămășii. Foile cămășii sunt unite cu o cusătură de tighel, denumită aici „rupturiță”, realizată cu fir de fuior de cânepă, cu numele de „spârnă de casă”. La unirea foilor mânecii, care apare deasupra, în lungimea brațului se fac două cusături de rupturiță, având și un rol decorativ. La gât cămașa este încrețită cu „crețele mânânțele” care sunt prinse în gulerul dublu cu o cusătură pe muchie numită „cârchitoarește” care se execută atât pe față, cât și pe dosul cămășii. Cu aceleași „încrețelemânânțele” zise și „plăibăzite” (dat fiind că ornamentul crețurilor este umbrat cu creionul după ce au fost lucrate) sunt încrețite și mânecile, atât sus la umeri, cât și jos la „pumnășei”

Un volan mic lucrat cu croșeta „indrea de cipcă” rîndul vertical de pe mîneacă, compus din aceleași motive geometrice sau vegetale geometrizzate, are un aspect aerat, fiind mai vizibil fondul de pînză albă a cămășii. Repertoriul motivelor este bogat, fiecare porțiune ornamentată avînd categoria sa de motive specifice, care poartă semnificative denumiri locale. Astfel găsim la guler: „poduț”, „purici”, „brăul împletit”; la umăr: „pana bradului”, „pospan”, „creangă”, „cîmpu mare”; la manșetă: „ruje închingată”, „strâmbuți”, „colți închingați”, „botoloți”; pe mîneacă: „tărcătură pe mîneacă cu vița heghiului” etc. Coloritul ornamentației este negru și roșu specific arniciului. Cromatica de roșu și negru a devenit un element caracteristic al cămășilor de tip vechi, din zona Codru, unde poartă denumirea de „spăcel cu tărcătură”. Tehnica folosită la ornamentarea cămășilor este cusătura, care aici a primit valori deosebite prin unele puncte lucrate cu multă migală și finețe, păstrînd tradiția locală.

Spăcelul cu spate

Forma mai recentă a cămășii femeiești este cămașa cu platcă. Aceasta se compune din platcă, un dreptunghi format dintr-o foaie de pânză așezată peste umeri în mod simetric cu lungimi egale în față și în spate. În față platca are fentă (gura cămășii). La gât se răscoiește în formă rotundă, foarte puțin la spate și mai mult în față. Gulerul drept se aplică pe răscoitura dreaptă, nu încrețită. De această platcă se prinde partea de jos a cămășii, care se compune din 5 foi de pânză repartizate $2 \frac{1}{2}$ în față și $2 \frac{1}{2}$ la spate, care se prind de platcă strîns încrețite.

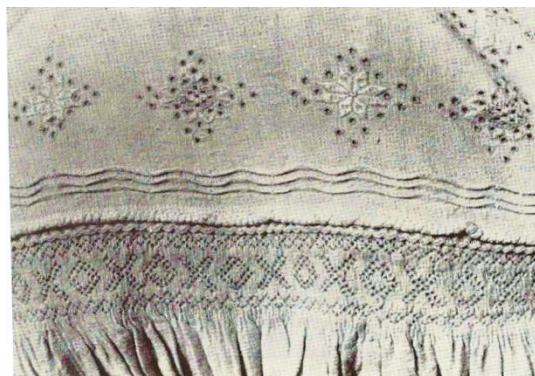
Mîneca compusă din $1 \frac{1}{2}$ foi este de asemenea încrețită și sus, unde se prinde de umărul plăcii și jos, unde este susținută de asemenea de crețuri terminate într-un volan „fodră”

Ornamentul spăcelului cu spate

Spăcelul cu spate se deosebește de „spăcelul cu guler și gură” de tip vechi și prin ornamentație. În primul rînd el se diferențiază prin culoarea albă a cusăturilor, acest tip de cămașă fiind ornamentat exclusiv cu broderie albă. Privind motivele ornamentale, acestea prezintă două categorii, în funcție de structura

cămăși: motivele de pe platcă și acelea ale porțiunii de jos încrețite, de sub platcă. Platca este tivită cu găurele, sau ajur, denumit „ciur mânușit”. În unele cazuri, deasupra ajurului se întinde un grup de 3 cerculețe, numit „prinsori” care într-o anumită formă se numesc și „prinsori întoarse”. La marginea platcăi de la umeri se fac „botoloți” colțișori executați cu „indreaua de cipcă”. Pe suprafața platcăi se coase diverse motive, dispuse individual (ne legate), dar așezate simetric.

Tehnica cusăturilor prezintă și ea unele elemente străine de tradiția locală, păstrată de cămașa veche, „cu guler și gură” menționată.

Aici surprindem broderia plină, cu găurele perforate „pană mezoasă cu stăpunsături” neobișnuită până acum în cusăturile țărănești executate pe fir.

Porțiunea de jos a cămășii, compusă din 5 foi este strâns încrețită și prinsă de platcă cu o tehnică specială. Dar elementul decorativ, care ne preocupă aici, sunt „crețurile și arta cusăturii” cu care sunt susținute aceste crețuri de o mare virtuozitate tehnică. Printr-un sistem specific, cutele crețurilor sunt fixate în așa fel încât acestea formează diverse motive, de romburi, cruci, unghiuri conturate de un șir de găurele, care se înșiră la marginea pânzei încrețite în lungime diferită. Aceleași crețuri apar și la încrețirea mânecii la umăr și jos, unde mâneca se termină într-un volan „fodră” susținut de asemenea de o cusătură de crețuri denumită „puntiță”.

„Încrețelele” cămășii de codru prezintă o tehnică de mare valoare specifică acestei zone, care s-a dezvoltat în variate motive, cum sunt: „încrețit cu ruji”, „cască”, „olucă”, „strâmbuț”, „încrețele cu cruce și roată” etc.

La marginea volanului apare din nou cusătura de găurele perforate, denumită „ciur dublu mânușit”.

Silaghi Oana, Miclăuș Simona, Anghius Sanda
PL an II creator proiectant imbracaminte
Colegiul Tehnic Elisa Zamfirescu Satu Mare